

G R S

1 5 7 2

M

A 57

~~I. I.~~
~~2 F. 7, 415.~~

d
Canisij veltflucht

aller Jesuiter v̄-

berster auch des Römischen
Papstes Doctors Petri Canisij auß-
drehung / darmit er nach S. Petri befehl von
Mr. Johanne Gnipheo Frisio vor der hohen
vniuersitet auff besserung auff höchsten spra-
chen vnd löblichen scriptoren Christlich
gebetten / sich nit hat stellen
dörffen / 2c.

Alles dem Papstumb auch selbst Je-
suitern von Canisio abzufallen / vnd
dem Lutterthumb bey zufallen dem
Gebenedeytten Gott zu Ehren auff
Lattein vnd Teutsch be-
schriben.

M. D. LXXI. 25. Martij.

Der Beck ist mein nachbar
Jo. Wink!

Commissarius

Ulrich Schmitt

betreffend des

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

ILLVSTRIS
SIMO PRINCIPI AC
Domino Domino Ludouico pijsi-
mo, Comiti palatino Rheni & duci
Bauariæ Domino suo
Clementissimo.

Gratia & pax à Deo patre & Domi-
no nostro Iesu Christo cum
S. P. S.

Illustrissime princeps Clementissimè
Ime D. scio ex præteritis Tuæ clemens-
tiæ in me affectibus, quod tua cle-
mentiam me non odit, ἀνὴρ δὲ χρησος, χρησὸν δ' ἐμὶ
σεῖ ποτὲ: non erro, ἢ γλῶσσα τ' ἀληθὴ λέγῃ: ἢ
non nossem, minus hac opinione peccarem
Ο μὴ δὲ εἰδὼς εὐδὲρ ἐξαμαρθάνῃ. Reminiscor
id gratus, vt scribitur, χάρις λαβῶν, μεμνησὸς
per T. C. virtutes, quibus Μακάριος ὄσις μα-
καρίοις ὑπηρετεῖ in T. C. imagine, qua εἰκῶν
Υ Βαα

Ὡς βασιλεὺς εἶναι ἔμτυχος θεῶν, & T. C. vita,
 quæ τυφλὸν Ὡς καὶ δὺς κνον ἀνθρώποις βίος.
 quare officij vicissim in loco, quo πόλις suo
 modo σώζει πόλιν, non intempestiva volup-
 tate quæ τίηπὶ βλάβην, nec laude mea, quæ
 sic vetatur, ὑπερσεαυτῶ μὴ φράσης ἐγκώμια,
 sed iusti illius lege, qui δίκαιός ἐστιν, ἔχῃ μὴ ἀ-
 δικῶν, ex sapientis mandato, quo sic præci-
 pitur ζῆτ' ἑσέαυτῶ δόξαν ἐγκαταλιπεῖν, nouum
 nuncium pietatis, vt sapiens inquit, ὑπερ εὐ-
 σεβείας καὶ λάλη καὶ μανθανε, T. C. de actis
 meis, cum Canisio Iesuitarum principe au-
 xilio Dei, quo, θέλοντος καὶ ἐπίρρο'ς πλεόις,
 transcribo.

Etsi hæc coepta nihil fructus habent,
 tamen iudicium Dei contra Canisium indis-
 cant, quo illi animum defendendi sui & pro-
 fessionis Deus est ablaturus, eumq; breui
 deleturus, quod sane magnifice in glori-
 am Dei profiteri ex sacris, decursu tempo-
 rum, quibusdamq; sapientium arcanis reue-
 lationibus ausim. Deus fortunet, quæ ali-
 moliantur. mihi adsit orabo, nec diffido, præ-
 sentem Deum video, manu a deo deputatos
 suos ducit, scio sat scio. quod si hæc quis
 subfannet, is vt Augustinus de se voluit,
 Cons

Confess. lib. Deum consulat, qui operatur
sublimia per humilia mundi. T. C. pro officio
ut debui plurimum de instituto certior
rem facere volui, ut quid tempore tanto
agam T. C. cognoscat, quod pergratum
fore, non diffido T. C. me deinde com-
mendo, Deus T. C. una cum illustrissima
coniuge ducissa hic incolumē seruet & æter-
nus Iesu diuitijs coronet, vale Datum
Noriberg. Raptis. Anno 1571
12. Martij

T. C.

Humilis seruus
M. Ioh. Gniphæus Frissus.

Kurzer Inhalt

der fürgenommenen handel
Johannis Gniphes Frisii / wider den
hochgelerten Docto. Canisium Jesui-
ter Hauptman.

Canisius ist ein
inquisitor / auffsu-
cher aller lehr / so wi-
der den Römischen
Papist im schwang
geheth / durch Germa-
nien / vom Papst er-
foren. hat dem des-
halb einen Eid al-
ler solcher lehr vnd Personen / nach vermöge zu
verfolgen geschworen / setzet neben das auch /
sein new erfunden / bey der Pepslichen / zur hoch-
sten schirm / durch Catechismen / vnd der glei-
chen / lehr ? verbannet vertreibt vnd veruilget /
personlich / auch mit sein Ratt / alle personen
vnd lehr / am allerhöchsten vnd nidrigen stan-
den / was da wider ist / vnd füret dem zu glauben
einen

einen gleiffenden schein. Derhalben ist er / vnd
hat diß alles wider mich vnd jeder menschen
im Römischen Reich so dem Papp zu widern/
angestellt/vnd tobet drauff/ wie bekant/te.

In sein Cathechismo befind ich ein lehr wi
der Christo / vnd von anfang anherlich Got
tes Kirchen/auß den selben befind ich auch/ sein
vntüchtig leben. Hab der halben sein Lehr vnd
leben wider gelegt. solches Röm. Käys. May.
zu speir/auch andern ansehenlichsten zu erken
nen/auch Canisio selbst gegeben / vnd zur buß
oder verantwortung gebetten. Vnd solchs oder
zu Augspurg/oder zu Lauingen vor der vniuer
sitet zugeschehen. vnd diß/ der/ferner meinung
das Canisius / sein schriften vnd ehr behielt/
auch mich/wie er wolt/ mit todt straffet / so er
mich auff Hebreisch/ Griechisch vnd allerlob
lichste scriptoren/auff sein bücher überwunne.
So ich in aber vberlege/wolt ich in inn der Lut
terschen Kirchen füren/im vnsern verleugtne
ten von im Christum lassen Predigen/vnd die
von im getrente Sacrament gestalte lassen Rei
chen/damit er Gottes Kirchen nit weiter mit
sein lehr leben vnd verfolgung betrübet. Aber
Canisius hat sich seiner Ehren vergessen/dorff
sich nicht auff S. Petri befehl stellen / ist velt
flüchtig/drumb wollen dem / alle fromme her

ken mit lehr vnd Gebett nach eilen. Denn Got
wirt in stürken/darzu sprechen alle gleubigen/
Amen/Amen.

PRidie Natalis Domini anno 1570 hora
8. Vespertina sub Cœna scripsi D. D.
Canisso Iesuitarum Capitano viro inter
Catholicos Papæ omnium mortalium
Doctissimo hæc fere amicissime. Me effla-
gitare Ecclesiæ nomine, mea Causa, & Cas-
nisi bono, vt ea sibi placerent quæ contra
eius Catechismum publicassem Lutherocq;
concederet; sin minus, tum, vt se vel scripto
aut voce purgaret, & mea ille, sicut eius es-
go, scripta veris Dei antiquitatisq; testimo-
nijs destrueret, meq; sibi deditum suo iure
puniret. hoc enim id Compendij esse latu-
rum, vt vel Germania hoste tali liberaretur
Ecclesia minus vt factum in tot regnis Cas-
niso arbitro, flagellaretur, Canissusq; con-
cors vniuersorum saluaretur, vel ego puni-
tus victoria victus Romanis cederem. hac
enim me causa Augustam venturum Cæs.
May. Spiræ ipse dicebam nam Augustano
esse sanguine Iesu etiam redemptos, quos
lenocinio tali Canissus non præsumeret vltè-
rius

rius lactare. Canisius vespere statim legie
ad se missa, & die sequenti nempe ipso Nas
talis à concione se mihi responsurum promi
sit. prestolabar bi duo responsum, nihil aduo
labat, quare vespere Stephani diei festi remi
si nuncium, cui Canisius inquit, nomen lite
ris meis non subditum esse, fugere igitur se,
quis scripserit, nescire, cui rescriberet. sed
hoc effugium sibi non constabat, nam mis
seram cum Epistola libros duos à me pube
licatos, alterum ad Cæsarem, & unum contra
se, quibus nomen meum toties impositum
legitur, & adhuc dubito, num meum nos
men Epistolæ meæ minus subsiderim, quod
si factum est, festinatio in vitio (si vitium est
nominandum, vbi toties nomen est publi
catum) fuerit, ascripseram omnes circum
stantias, quibus me authorem vel indoctus
scolasticus agnosceret. Confestim igitur ve
spere eodem, eadem verba, quæ ante scripse
ram, Canisio remittebam. Epistolæ enim
copiam, instinctu superum mihi reserua
ram. Canisius igitur die Iohannis à concio
ne affore mihi, quod vellet, renunciabat.
Vespere igitur Iohannis repetebam pro
missum, per meum admissum diuersum à

A 5 priori

priori nuncium. Canisius igitur nouo effu-
gio, eum sibi sisti nuncium, qui Epistolam
attulerat reposcebat, apud eundem se mihi
responsurum sancte promittens, illud inuisi-
tatum effugium ne locum teneret, remitte-
bam quem reuocabat Canisius, tabellaris-
um, quē cum cerneret Canisius, denuo mu-
tatus, illi Canisius respondit, me ipsum ad se
venire iam debere, vt responsum ipse refer-
rem, idē die innocentum festo. Respondi
me nolle venire, nisi antescriberet, quo esset
in me animo affectus & quo iure sine bo-
noq; ipse venirem. Canisius eodem momen-
to respondit, se nolle scribere, sed verbis age-
re. remisi tertio eadem hora 8, me ante om-
nia scriptum poscere, quo tuto ipse niterer.
Remittebat ilico & nuncium & suum ad-
iunctum ministrum, qui me sine mora ad se
vel templum Marię suam abduceret, agere
enim se coram doctis suis mecum velle, nō
scripto vllō famulus eius dictabat & sancte
firmabat. Candor hinc Canisij & fides su-
specta apud me fiebat quod scribere ne col-
loquij legem quidem, quod nemo hones-
tus ac bonus emittit vel recusat, ipse tergi-
uersabatur. non igitur ea hora parebam, sed
pastores

pastores in testes iungendos sollicitabam,
ne quid mentiri ad Cæsarem vel Romam
Canissus posset. Concionatores Augu-
stani, excusabant sese, ne essent testes, quod
sibi à suo magistratu esset interminatum,
ne quid publicarent, vel controuersia mo-
uerent seu contra Catholicos interessent, fo-
re enim id peremptoriè suarum rerum &
conditionum. Destitutus igitur claris testi-
bus, inuitaui ad me Canissum die circumci-
sionis D. N. I. h. Ch. quo Epulari honeste &
negotia religionis controuersa peragere eo
die vellemus, tutum enim vtrique esset diuerso-
forium, quo ipse quot vellet umbras addu-
xisset, egoq; vel claudestinis idoneis, qui
colloquium scripsissent, euentuq; affuissent
vt oportebat, qualium copia vel mille pro-
stabat, qui votis summis id fieri vel deum o-
rabant, instructus fuisset. sed Canissus vel
duci illustrissimo se præsentiam in diuerso-
rio recusare aiebat. Cuius igitur honesti do-
mum Colloquio commodam, querebam
& post varias deniq; D. M. Docti viri, ludi
symnistæ fabricij ciuis: sed omnes ac ille in-
sidias Canissanorum metuentes, colloqui-
vsum talem detrectabant. Re igitur omni de-
sperata Auguste prouocaui Canissum 4. Ia

nuarij ad Academiam Lauingensem, vt cau-
sam Dei coram Doctissimis Academiae
Doctoribus ad vsum Ecclesiae tuto bene di-
sceptaremus.

**DOCTISSI-
MO ET CELEBERRI-
mo absolutæ pietatis viro D.D. Cani-
sio nomine Rom. sedis hæreticę prauitatis
inquisitori, D. suo colendiss. ad ma-
nus proprias.**

Ridie Natalis D.
anno 70. scripsi tibi
tuum rescribere
fuit, si noluisses illic
co ad obiecta, res-
scripsisses tamen qd
fieri opus collo-
quio putares. Qua-
re die Ioh. respons-
disti, famulum redire oportere qui Episto-
lam posteriorem tibi attulerat, vt is, non alius,
resqonsum ad me tuum, die innocentia-
um res

um regeret. Cum sane, quando veniret,
postulatu obaudiens, te meam praesentiam
efflagitare, nunciij in loco, mutatus, integri
diei consilio diceres, idque sine cautela, sine o
dij tui vel amoris tunc indicio. Insuetum est
id genus imperij honestis. quid: petitus ter,
vllam literam, rescribere ad me negasti.
quid: Iesuiteque ad me misso, imperasti effari,
ne literam te mihi scripturum si tu religio
ne solum modo verbis mecum tractare pre
sumis, idque hac fide, qua te putes, Deo ange
lis & Ecclae. probaturum, non id Germanis
am non Caesarem celaturum, quare negas
tam scriptis, id facere quam voce. Colloquij
propositum cum circumstantijs utique narrales,
sicut ministrare prouidentia solent, qui ab
origine Colloquia exercuerunt. Et si quis cae
sarem vellet coram conuenire, tamen id sapi
ens consulto ordine faceret. quae tecum ago
Germaniae commodo adorno, idque hoc sco
po ut concordia, si fas est coalescat, tu
missa deserta Lutheri concedas vel ego va
pulem. proinde cum hic sit propositi tecum
agandi finis, magis haec scribi nostra acta
quam dici consultum est. prodirent tamen,
quo veritas manu scripta intemerata luceat,
tuus

Germaniæ vter dei verbum & vter mendacium mundo propinet. Vir bonus audet palam scribere & publicare quæ dicere. Ausdes mihi obloqui, nec scribere, quid istud genus ingenij, si hic turca, sapiens, stultusue disceptaret, tuam fidem in dubium, vocaret. tuus famulus ille me abducere parans ait, te adfore, vel se presente, vel solum, itē non nisi coram Doctis ac verbis acturū solis. Quid imprudentius mea sine testibus presentia designatum fuisset, nec tu tam flagitiosus esses, istud postulare, cum id vtiq; iuxta francum noxæ esse vtriq; potuerit. tibi arbitros & notarium assereres, me imparatum testibus desideras: vbi isthæc nata est æquitas. Ego testibus ob prelibatum finem tecum loquerer, ne tu mentiens me victum Romam triumphes. tua mihi domus verba templumq; Mariæ suspecta sunt, sicut hoc modo vel Cæsari esse possent, quia negas scribere quæ dicere, præsumis. Ego tamen pro gloria Christi, verbo Iesu utili Ecl. non coeptis tecum desistam, vel mei peremptorie (Basilij voce) ergastuli. Eligo q; firmū æter nitatq; sacratum manet, quod nemini imponit, mentiriq; nescit, scribere porro in
N. D. N.

N. D. N. I. Ch. contra tua profusa induxi
donec tua scripta Deo Eccl. q̄ probes.

Vnd wil dir schriftlich heimsuchen wie
ich solchs für Gott vnd der Christenheit bekenn
nen will/ vnd du erkennen solst dir sey ein freunde
lichs zu beferung deiner Armen Seelen besse
rung erbottē. schaffe ich bey dir vnd deinē schrie
bern nichts / so will ichs daheim geben/ wo es die
Kirche vnd vettern gethan/ &c. Quod si pie lo
qui sine p̄posito mecū voles, scias ex deliba
tis causis id hic Augustæ minus Licere. Et
addo quod in vrbe Aug. testes idoneos col
loquio capere, nequeo.

Quia enim actionem contra te tecum
sic concepi, vt tu. aut victus, palinodiam
canas, vel ago vapulem, victus, vt voles,
contentionis nostræ periculum, illi quē me
tuunt, fugiunt, agunt vetitum, ne q̄ vobis
scum controuersiam, quasi suffraganei acto
res, arbitri testes exercean. porro de Do
mo laboro, cum tu sanctificatū hospitium
infantis bethlemitici auspicio meū, qua
si pollutū vites. Ciues appellati de Domo
formidant tuas tuorumq̄ forte insectatio
nes quibus Eccl. Cayna abelum persequis
tur, sicut fauitia in inferiori Germania Lu
theranos

theranorum hospites tollit, nu istis mir leid ja
wehe/wie einem hirschen omb frischem wasser/
Das ich mit dir auff diese wege hie füglich nicht
handlen kan. Voco te quia cupis mecū lo-
qui, pie si placet, vt indicat famulus & nu-
dius tertius praefectus tui ærarij, ad Acade-
miam Lauing, eo quo dixi scopo, vt coram
proceribus nos audientibus, & tuis accitis
auscultatoribus, quod liberrimum & iustissi-
mum est, agamus, adsciscam notarium,
idem & tu. Ego deligam rectorem Lauins-
gensis statuas arbitrio, tuum rectorem dis-
lingens, vel quod satius est, agemus solum
modo deo Iudice, qui alterius nostrum clau-
dat ingenium, conscientiam, mentis scientiam
confundat obscuret, nequid proferat, he-
betet, quo victus Dei Iudicio cōticescat &
alteri palmā de concordia cedat, vt alię ba-
alitici, & Dauidi Goliath. Ego fundam Da-
uid ad te, sicut ante quadriennium viennæ
remoratus in austria pararam, afferam, tu
Goliath armis prouenias. Die futuro lunæ
si placet aut si mauis postridie purificatio-
nis (quod erit aptissimum mihi occupatissi-
mo, et si relictis omnibus tecum prodibo)
congre diamur, quo luā vel tu deserta mis-
sa, reuo-

sa, reuocatis scriptis in Lutheri Ecl. mecum
concedas, aduolent Catholici concordiaq;
eueniat, vt sanguis Ch. sanctorūq; eius non
amplius à Romanistis fundatur, & arma
ciuilia scholarum ecclesiarumq; in turcam
moscosq; visceribus nostris vt vertan-
tur vertamus, vale datum Aug.

Anno 71.4. Ian.

Iohannes Gniphæus Frissus.

HAnc Epistolam valde mane Ho-
ra 8. ad Canissum transmissi. recepta
fuit Epistola, & dictum nuncio, Canissum
abesse domo apud amicum, non vrbe exis-
uisse, iubere igitur vt nuncius hora pomeri-
diana 4. rediret, responsum esse ipsi dādum.
placatus tenui tamdiu, eodemq; momento
nuncium remittebam cui deposcenti ad lite-
ras imperatum, responsum fuit, canissum
abisse dilingam, regessit igitur Epistolam.
quibus auditis remissi ilico tabellionem &
litteras, petens, vt dilingam eas Canisso mit-
terent. receptæ igitur denuo intro sunt lites-
ræ ac cum circiter tres horæ partes esset de-
liberatum, reddita est Epistola mea defes-
B renti

renti cum mandato quo, iubebar Lauin-
gam venire. Responsum illud erat indefini-
to proximum. author non dicebatur qui
sic responderat. nec Canissus neque eius asse-
clæ nuncupabantur, eram igitur dubius,
num responso crederem propter incertos
authores. Recepi igitur literas, quas quan-
quam diligenter obsignaram, expresso sig-
no euidentiq; Characterē, deprehendi mul-
tum degenerasse. nam, si sigillum vixdum vi-
deri, vestigia minus cerni, insignium mini-
me Perspici potuit, sic enim vestigia linea-
mentaq; signi allisa videbantur. aperui por-
ro confestim literas, sine diuulsione Chartæ.
ceræ & signi: præter naturam & vsum cohæ-
rebat cera signi facile vni parti vel lateri il-
li cui signum erat impressum, cera illi late-
ri nihil collimata affixe adhærebat, nisi leui-
ter cui erat patiens adglutinata. Cultello
quasi cera à sua altera compage alleuita
interfissaq; videbatur. hanc sic Epistolam
deformatam viderunt statim duo bonæ fi-
dei, Augustani. ministri: hospes meus Geor-
gius ciuis Augustanus eius vxor famulus,
nuncius, & Notarius bonæ fidei Henricus
Bitterferius. quorum testimonia sunt in
promptu

promptu & cum vestigijs Epistola. quibus colligebamus quod aperta & lecta reclusa esset Epistola, sed lectores adhuc ignoramus. quo vero instinctu Iesuitæ me iusserint Lauingam comparere cum clausam quasi non lectam prouocationem mihi remitterent, adhuc subiudice lis est. seuiebat porro sic hyems, vt frigus plurimos constringeret. tenebam me igitur Augustæ, ac in otio negotiosus scribebam duos libros alterum de trinitate alterum de incarnatione Domini, orationem, Epicedia & Epithalamion. Interim vir Egregius & doctus, pius & bonus M. Fabricius scholæ symnista summus amicus meus candidus scribebat Epistolam quibusdā professoribus Lauin. quo illi mihi vsui sese suosq; in testes cōtra Canisum, adiungerent. Proinde cum sese Hyems remitteret, & me itineri compararem quo Lauingam peruenirem, & Canisio cum arenæ certamine pro gloria Christi agerem, prodebat me quidam collegis Canisij summis, cui responsum fuit, mirari sese, quid vellem exercere Canisum hominem omnium sæculi doctissimum: quem si fato superarem, restare se tamen, qui minus for-

B 2   te quod

te, quod Canissus, essent concessuri. quo ad
me relato, risi ego & dixi: Non illi sunt De-
us, reguntur, Deo, non regunt authorem
mundi, terminatus est eorum malitiæ finis,
vt Augustinus inquit, vaniloquio iſdem
ſparſerant, me ab ſenatu ministerium peti-
uisse ac cōsecuturum Augustæ. tum etiam,
quod summo munere essem, à ſenatu hono-
ratus, quo tantam caritatem Augustæ sum-
ptu Augusto superarem. sed testis est am-
plissimus ſenatus Augustanus, esse neu-
trum verum. obolum enim à ſenatu non ce-
pi nec conditionem petiui. Profectus igitur
Lauingam poſtridie purificationis, voca-
ui Canissum vsq; Lauingam, sicut ante con-
uenerat & literæ quæ id habent sequuntur.
quid quoquo tempore fuit à Canisso Res-
sponsum & quid se habuerit, in Epi-
stola ad ſenatum, missa per-
strinxi.

E

Alia

ALIA EPI

STOLA MISSA E LAV

inga ipsi Canisso dilingam. qua eum

Gniphæus ad disputationem

prouocat.

Vgustæ testes Ec-
clesiasticos habere
nequiui. Idoneos, q
nostro colloquio
interessent quia sic
se excusarunt. Man-
datum sibi collatū
olim esse à Magis-
tratu, cum pro-

fessio Augustana publicari. Concionibus
ministorum dei in Comitjjs à Carolo quin-
to foelicis. Memorie, concessa esset ne, quid
concionatores Augustani contra Romanis-
tas publicarent, nec se disputationibus vl-
lis immiscerent, nec ipsi mouerent. Idem
vobis esse contra ipsos interminatum asse-
uerarunt, cum aliquibus qui in schola, sena-
tucz versantur, fidsissimis. Tu scribere Re-
nuisti ea quæ sine publica & priuata mole-
stia

stia & testium cura cum mihi, tum cæteris
in Germania aliquibus qui idem flagitant,
sufficere possent. Vox enim Euanescit, fal-
lere potest, nobilitariq; adeo potest, vt cas-
put inter nubila, famę impię vehiculo con-
dat: sicut virgilium scribere tu fortè mora-
lis Philosophus nosti. Verum manus scrip-
ta sine extraneis vel accersitis munijs ma-
net: & ea est autoritate munita, vt scripto
Cæsaret pontifex fidem, sicut reliquus or-
do mortalium habeant. Nostrum autem
scriptum potius negotium esse oportet,
quoniam non ludo in Eccl. Euangelij &
Christi mei tecum sententiã: sed me abs te cor-
rigi, & plane puniri, vt voles flagito, vbi tu
me errasse, & publicatis in Deum Eccl. &
te ipsum, peccasse monstraris. Aut tu diuino
gladio superatus, sanatus in Eccl: Lutheri
concedas. Desinas in Germanos Luth. in-
quirere, nec funestis bellis crucibusq; His-
paniæ Galliæ Germaniæq; partium, flam-
mam amplius, tu mitra oblata ministres.
Peto igitur vt Lauingam, quo me venire
tu vel tui, nescio qui, iusserunt, Aug, Cum po-
stremam Epistolam ad te mitterem, ad me
cum tuis, quoscunq; accersas, die quo voles
scribe

scribe quem velis, venias, quo publice coram Academia aut priuatim inter arbitros vtrinq; accitos Authenticos & fidsimos de Religionis opere totius tanquam in conspectu dei agamus, vt nos scopo, quo dixi collatis sententijs, erudiamus, inuicem mutuo & coalescamus. An tu publice vel priuatim velis differere, feligas, vt voles, quod velis rescribas. Nam in Academia liberum est vtrolibet modo procedere & testes deligere, quod si tibi Lauinga displicet, deligas quamlibet aliam in Germania Hispania Gallia Græciaue Academicam Lutheranam. Designa nomen locū templus, tibi veniam, honeste & fortiter me sistam, pro gloria Dei & veritatis tutela. Iudex inter nos constituatur Deus, sicut Aug lib. conf. 12. inquit, tu esto Deus noster arbiter inter confessiones meas & contradictiones eorum, exemplo gestorum inter Eliam & basilicos: Michæam & sacrificios, Dauidem & Goliath. nam ego fundam Dauid in te feram. tu me armis Goliath impetas, vt autem fortiter actio ordinata procedat, & euentum præscriptum sortiatur, Deus Iudicare sciatur, & alter nostrum errare, alter

*
vera dicere, & scripsisse solis Luce clarius
cernatur. vsurpabimus compendio, quod
saluum conductum Basiliense imperij ordi-
nibus præscripsit, quod sic habet. & sig-
nanter. Et signanter quod in causa 4. arti-
culorum per eos attentatorum, lex diuina
praxis Christi Apostolicæ & primitiuæ Ecl.
vnacq; cum concilijs & doctoribus faudan-
tibus se veraciter in eodē pro uerissimo &
indifferente iudice, in hoc Basiliensi concil-
lio admittentur, non autem, vt vestri Roma-
ni textum illum sic falsarunt, eodem. Et
signanter, quod causæ controuersæ, secun-
dum sacram scripturam & Apostolorum
traditiones, præclara concilia & Cath. Ecl.
consensum & sanctorum patrum authorita-
tes in prædicto concilio tridentino tracten-
tur &c. Hæcq; eo modo agamus (quo im-
perij ordines, & qui colloquia, quæuis pia
multi pauciue, habuerunt) vt scripturam Iu-
dicem sic (per quam docet & iudicat Iesus)
intelligamus, quò ex actis, atq; Epistolis
Apostolorum apparet fuisse ab his, & ab ip-
sa primitiua Ecl. intellecta, & in praxi habi-
ta, sine productione humanorum quæ con-
ceperunt ipsi sine Deo & Biblijs: sicut scri-
bitur

hatur ad legem & ad testimonium Esa. 8.
Causam igitur nostram disceptemus ex ver-
bo Dei, utriusque instrumenti, iuxta eum Mo-
dum, quem ex Epistolis atque actis Apostolo-
rum agnoscimus. Nam singuli Apostoli ha-
buerunt sciuerent & sparserunt Euangelis-
um, scribit Irenæus lib. 3. aduersus hære. Ac
de Paulo Apostolo testatur contra te hacten-
us tuus Romanus scriptor Iulius pogia-
nus, ad principem Othon. truchses de Valdb.
Aug. vind. Episc. S. R. E. press. Card. anno
65, hæc, quid (ait) Paulus alter plane Iohan-
nes (ut hoc inquit oratio mea definiatur ex
emplo, quod propositam rationem attingit)
is igitur cum se totum ad eam curam conuer-
tisset, ut Christi mores, exprimeret, imitan-
do, nonne tantum, illa cum voluntate, tum
imitatione est consecutus, ut cuius vitam
studeret effingere, eius Mentem assequere-
tur, non modo cogitatione, sed etiam facul-
tate. Quod (inquit) cum ipse omnes decla-
rant Epistolæ, tum sapientissima fidissimi
Consilij de virginitate exposita ratio maxime
testatur. hæc ille. Ego ad tuam tuorum-
que Academiã templum domumque venire
ideo abnuo, quod Eccius, scripsit, lex vestra

B 5

pontis

pōtifficia fancit, sanctusq; huius expertus est,
heretico (is enim abste credo habeor) fidem
non esse seruandam. Deinde vestrum hoc
tradit ingenium, quod literæ produnt, quæ
dicunt, quod Cayn Abel Esau Iacob, seruus
que liberum persequitur. Argumento tui
sunt Hispani Galli Flandri, nihil simile à Lu
theranis Acad. templis domibusq; prodi
tum legis. vide Hilar. in Matt. 7. & Chry
sostom. Hæc nos sic agere imperij con
cessione licere, scribitur, ex rescripto Aug.
concilij sub Carolo 5. art. 10 his verbis &
quia. Et quia generale concilium in quo li
berum sit omnibus, tuto, quod de religione
sentiant, palam effari, hæctenus dilatatum: mi
nime vetita aut interdicta sint nationalia
prouincialia seu particular a concilia collo
quia & conuentus. modo publicam pacem
non perturbent. Quod autem me abs te vin
ci prolit, argumento erit, quod deinde Cas
tholicis non amplius incommodauero, tu
umq; Catechismum vindicabis, solitæ glo
riæ. Quod te vero confundi aut verti pro
sit, testabuntur omnes nationes in quibus
tu contra Deum Eccl. patres & sanctos ac
decreta Concilij Augustani falsus inquisi
tor

tor religionis pro papa in membra Iesu
Christi furis. Nam sic carolus 5. art. 4. Cos
ciliij Aug. promulgauit, cautum, §. in
quiunt esse volunt, ne quis ex eo numero, q
pontificalium sunt partium, Aug. Conf. Do
ctrinam ac religionem temere carpat. Ac
papæ (cuius tu tutor es) leges (quarum tu
inquisitor & defensor es) clamant, eos qui
confessionem Augustanam sunt amplexi,
esse hæreticos & schismaticos, & si quem
eiusmodi potes in Italia in Gallia in Hispa
nia inferiorib; Germania & Bauaria depre
hendere (es enim inquisitor prauitatis ut
nam boni questor existeres) conijcs in ig
nes, atq; alijs tormentorum generibus affi
cis per creaturas tuas pontificias. Exemplo
sunt scriptæ, pictæq; dictarum regionum
inquisitiones, & bella in sanguinem sancto
rum Iesu. Deinde furis contra 5 decretum
Caroli & conciliij Aug, quod sic habet libe
rum. liberum sit cuiuis, qui sub papatu sunt
se se sine famæ & priorum bonorum dis
pendio Euangelicis (uti vocant) partibus
adiungere, etiam ex prælatis & alijs ordini
bus. sed hos hos, inquã, tu cum papa habes
pro infamibus. bonis exuis, exuris strangu
las

las suffocas, te arbitro inquisitore per pontificios deputatos &c. Carolus quintus cum Concilio decidit. Hæc. Bona pace transigantur inter eos, nempe Pōtificios & Lutheranos. At te inquisitore arbitro flamma, aquis laqueis gladio crucibus damnationeque res religionis transiguntur. Denique hæc administras nobilis inquisitor per Germaniam contra omnia concilia habita ab initio Eccl. Tollis te supra Carolum quintum & concilium Aug. Nam contra hæc acta tua, ita imperator, & Concilium promulgat, § quæ. art 12: quæ in prioribus conventibus imperialibus decreta sunt, in quibus ab huius nouissimi Augustani conuentus constitutionibus vel paululum. quid diuersum ac cōtrarium fuerit, abrogentur annihilentur & cassa habentur. At tu contra furis. nam ubi ait, Cæsar & Concil. decernunt § in quibus. In quibus locis hæctenus vtraque religio, concessa fuit & ceremoniæ admittæ, nulla per violentiam eñciatur. At tu contra per Germaniã ideo es inquisitor vt Lutheranos pellas, crucies, è viuis tollas Argumento prostant, supra dicta Regna & aliæ dictæ nationes: sicut Bauaria. Weil du
denn so

den so ein feiner helt bist/ der sich vber Gottes
keiffen vñ rechter Christheit vrtail/ja/vñ rech-
ter Christenheit vrtail vnd rechten setzet /wil ich
dir dein jagent in solcher massen zum ende ver-
helffen/ so es dir wie vorbeschrieben wolgefelt
Den ich der gestalt mit dir zu reden in aller
freuntligkeit bedacht/ das du nach vnserm be-
sprech/solcher deiner vorbenanter inquisition
sachen weiter wider die Christen Gottes zu v-
ben zum wenigsten schemen werdest.

Eximij dicunt (& mihi cauent) te esse il-
lum victorinũ, de quo Aug. lib. 8. conf. sic
scribit. Quanto igitur gratius cogitabatur
victorini pectus quod tanquam inexpugnabile
receptaculum diabolus obtinuerat.
& illis Ego, quod Augustinus, respondeo.
ibidẽ. Rex noster alligauit fortem. videbunt
vasa eius erepta mundari. Si tibi habeor ins-
doctus maximeq; inæqualis, Concedam tibi
bi forte, quod sis de ijs, de quibus Augus-
tinus pronunciat, quod impij huius seculi
sapientes, maiori doctrina & labore prædis-
ti laborant, quò gehennam consequantur
quam filij regni regnum Dei. sed eo es ipso
miserior legens tua foris, ait Aug. lib. 9. Ac
de syluestri cacumine vides patriam. nam
fortius

fortius occuparis in alijs quæ potius te faciunt miserum scribit Aug. lib. 10, & deliciarum in Romana statua de qua Aug. li. 8. Sed si tu es Hebræus: Ego quoque, si græcus, Iam ego. Ante quadriennium contra vestram fucata[m] virginitatem pro coniugio concionatus sum dimidia hora, nil nisi Hæbraice. Deinde trib. partib. horæ non nisi græce, deinceps plusculum Latine, Germaniceque ea omnia pro gloria coniugij in arce festo, nuptiarum die. Id genus dictionis recū repetere volupe erit, non horis, sed integris aliquot diebus continua oratione, renouādum. Vnd wil drauff mit dir umbhalten / Augspurgck Teutschland Pabst vnd der Römische Keyser / werden dauon nach zu sagen vnd zu vrteilen wissen. nam & me Theologus quoque experieris, qui tibi sit satisfactor sed per Christum adiutorem meum. Quod pedes veni, ideo feci, quia scribitur quam pulchri pedes Euangelizantium pacem. Et libenter tango matrem meam terram, quia sentiens eam & videns suspiro in celum, vt aliquem Deo gratum fructum vel iam 27 Annos. ab alio matris ego rationalis, sicut illa Elementum, Brutale infinitos.

fnitos , quotannis , producam. *Domine/ver-*
hoff ich wil ich mit dir auß bringen/ item, quia
dictum est, ibant plangentes & ferentes ses
men preciosum. Ac ideo vel solus venio, vt
experiar id mei Iesu promissum, non res
linquam vos orphanos. fortiter venio. vt
exemplum praestem quo se obsessum 1000
David non timere ait & Aug. inquit lib 9.
o in pace o in id ipsum. Nec me obijcio vo
bis temere, quia declinauit hostes , meus
Christus. & inquit. caute vobis a falsis
Prophetis. Quod tu sis Doctor non ideo
mihi plus tribuo. sed dabitur, nihi scio, in il
la hora, ex promisso Iesu mei qui etiam non
nisi raby est cuius typum gero. & placet mi
hi via ipse saluator, vt Aug. lib. 8. & lib 9.
inquit eo ipso mihi facilem victoriam pro
mitto. Quia euacuatum est chyrographum
quod erat contrarium nobis: hoc tui libri
non habent. scribit Aug. lib. 7. Ego id &
Eccl. videmus. testis tuus est Catechismus.
Quod porro ego aio contra te obluctor, co
cedit mihi vnctio mea a Deo & ius naturae
tum gentium, quo ad incendium cuiuslibet
extinguendum vel exotico licebit, modo
qui ardet officium admittat, tu inflamma
sti aus

sti augustam & reliquas orbis nationes, &
flammas inquisitione adauges. Causa igitur
boni permotus exemplo Arscenij (vide
Eusebium, & ruffinum) tibi succurrendum
sedenti in Cathedra mēdacij vt Aug. lib. c.
Amaro & cæco aduersus literas de melle la
cteas celi, vt Aug. lib. 9. quærenti inde placere
operibus, vt Aug. lib. 6, quibus mentia
ris vt mentienti tibi faueatur, vt Aug. lib. 6,
qui es credendo solum sanandus vt Aug.
lib. 6. quia doctrina tua occidis te Deo, &
trucidas exaltationes tuas, sicut volatilia &
curiositates tuas, sicut pisces maris, velut
Aug. lib. 5, pro meo virili putauī. Hoc enim
euentu Deo accederes, ac imperium Roma
num organo Inquisitore tali funesto contra
Christos Dei liberaretur. *Wolt ferner sehen
wie ich mich wider deinen successorē wurd
verhalten.* Nam quod ad Doctrinam fidei at
tinet, abs te quæram, ex Aug. lib. 9. an tu sis
ille, qui refundat innocentem sanguinem
Deo Christo meo: an tu sis ille, qui ei Iesu re
stituatur præcium quo nos Ihesus redemit
vt nos, vel te tuosq; aufferas ei. Negabis te
eum esse. Nam ad huius præcij nostri Sacra
mentum ligauit ancilla (monica) tua anima
suam

suam vinculo fidei, non missa tua inquit Au.
ibidem. Deinde quod ad vitā attinet: si cum
Aug, Confitearis, sic lib. 3. Viuitur male ad
uersus tria & 7 psalterium decem chordarum,
decalogū, Deus altissime, sicut idem
spiræ aulicus est Cæsaris concionator falsus:
sicut Cæsa. May. in memoriam in concil.
reuocauit. Deinde, si cum Aug. Edixeris
opera sequi iustificatum. Neq; ea tamen
quicquam vitæ futuræ mereri, sicut Aug.
scribit de fide & op. lib. item de gratia & li.
arb. Cum prospero amb. & Bernh. Nec Erubescas
cum victorino esse infans Christi
tui, pronunciesq; verbum cum victorino
Christi, vt Aug. lib. 8: iam te facile Deo sub
iugabis, & nostris querelis cedes. sed de
partib. catecheseos agemus, vt voles, quid
vbi quando & quomodo, velis rescribas
Nec tepigeat, quin te ocys expedias. Imis
teris velim Augustinum, quem tu mirifice
iactas tuum esse patronum, neq; vmbra ex
ples, quod ille, ante & tunc cum conuertes
retur, posteaq; profecit. idq; lectione pauli
& voce Angeli Domini. Ad quæ si te con
formares, iam te ipsum inuerteres, ageres
aliud & aliud diceres, quā falso ministras.

C

Sic N.

Sic N. Aug. lib 8. scribit. quodam igitur die, non recolo causam, qua erat absens nebridius, cum ecce ad nos domum venit, ad me & reliquum potitianus, quidam ciuis noster in quantum affer, & forte supra mensam lusoriam quæ erat ante nos, attendit codicem, tulit aperuit, inuenit Apostolum paulum, inopinate sane. post. Arridens me inueniens gratulatorie miratus est. Quod eas (meret wol) & solas præ oculis meis literas repente comperisset. Christianus quippe & fidelis erat. & hunc paulum, si deserta missa & spinis mendaciorum neglectis solum, uel cum Euangelistis attentius legeres non secus immutareris, quam ille lectione Pauli apud treueros mutatus est, de quo Aug. sic lib. 8. scribit. turbidus parturitione noue uitæ reddidit oculos paginis & legebat & mutabatur intus, ubi tu videbas &c. Iam tum proxime exprimeres & diceres quod Augustinus in horto ad arborem deuolutus pro conuersione inquit Ps. 12. tu domine usque quo usque quo domine Irasceris in finem. Cui puer Angelus respondit, hæc. Tolle lege, tolle lege. Augustinus represso, (inquit) impetu lachrymarum surrexi: nihil aliud

hil aliud interpretans diuinitus mihi iube-
ri, nisi vt aperirem codicem & legerem. (tu
hic missam tuam solitā habendam imagina-
ueris) quodq; primū capitulum, quo primū
coniecti sunt oculi mei Rom. 13. non in cō-
mestationibus & ebrietatibus non in cus-
tibus & impudicijs non in contentione,
& æmulatione, sed induite Dominum Ihe-
Ch. & carnis prouidentiam ne feceritis, in
concupiscentijs. merçē fort. hæc ait. Ultra
nolui legere, nec (merçē da) erat opus. statim
quippe cum sine huiusce sententiæ, quasi
Luce securitatis (o deploranda vestra dubi-
tatio) infusa cordi meo, omnes dubitationis
tenebræ diffugerunt. Tu hic non subsiste-
res, sed scriberes, sicut pōtificij, dubitandū
esse; quæres secundo solitudinem: quod
est perfectionis vestrum initiū: sicut author
contra amicum meum kemnitium, vester
fūdauit. Missas porro peregrinationeq; ad-
dornatores: sicut surius vester, scriptor de
initio gradus vestri meminit: ac parens ve-
ster Ignatius Loyla præiuit. Quod in Mar-
purgensi contra vos libello exposui. Exem-
plo hoc Aug. Colligeres assumeresq; fra-
tres, sicut Aug. alipium, eadem lectione Lu-
cratus

cratus est. legit enim Alipius eadē verba &
quod sequitur. infirmum autem in fide assu-
mite. Quod (inquit) ad se alipius, retulit
mihicq; aperuit. sed tale (merceda) admonitio-
ne firmatus est. Deinde illi non ad saxa
montesq; , sed ad matrem digressi, sicut eo-
dem loco habetur, Eccl. functioni sese dedi-
derunt. idem igitur cum tuis, sine rubore
puer Dei & crederes & viueres. sed ad pro-
posita rescribo, quæ, ut memini, voles, mihi
etsi non polypheno, sed vt tunc David, ob-
scuro. Nam humilia elegit deus, non vt tu
& Goliath illustris. Necq; expectes, donec
sacrifici aliquot frumentum Augustanis ci-
uibus (sicut in via à pontificio ciue fido audi-
ui clam spirari) contra caritatem præsentē
elargiantur, gratis, quo concionatores suos
vrbe exigere ciues vicissim vellent. Nam
quātum deprehendi his 7. hebdo. quibus fa-
miliariter illis conuixi, edocti à suis lauda-
tis concionatoribus, non solo pane viuere
hominem, sed omni verbo Dei, non ventis
causa Christum, verbum, concionatoresq;
Pontificijs officijs seducti exterminabunt.
Nam credunt prius quam fame morerentur
angelos & coruos, Augustanos se esse pas-
sturos

sturos. largire tu cum tuis in nationibus
omnibus panem vitæ, Iesu mei, iam caritas
desinet, tuusq; orbis erit & foelicissimus. va
le script. raptiil. Aug. die solis 4. feb. à puri
ficatione & sequenti die mercurij 7. feb. di
lingam à Lauinga ad Canissum transmiss.
anno 71. &c. si quid contra cathechismū es
scripturus id à me, tanq̃ puluis à vento dissi
pabitur. Integram horam legit hæc Canissi
us & deliberavit, tandem respondit nuncio
se per multas scriptionū occupatū occupa
tiones, non posse eo die rescribere. die 8. feb
hora 6. remiss nuncium, hunc tenuit vsq; ad
horam pri. tandem respondit, se nolle scri
bere, debere ipsum me venire, & responsum
referre. testis est sanator Lauing. Simon
Meier Consularis meus hospes, cum tota
domo, & Bibliopola Michaelle eiusdem vr
bis. sed nuncium ad Canissum remiss

hodie anno 71. 9 feb.
eundem.

C 3 Copia

COPIA LI

TERARVM GNIPHEAI MIS

far. D. Canisso dilingam anno 71.

9, feb. Lauing. hos
die.

Non veniam ad te ipse, relaturus ex
noretuo ab q̄ literis responsum, quia
secretarius vester pontificius' rescripsit, s̄
dissime, sub Paulo 4. Vos theatinos, aut
Iesuitas, tametsi clanculum esse Malignos
& seditiosos. Exemplum statuit actione 3.
quo Iesuitam imprudentem & effutientem
(ad Cæsarem) Hispanum depingit, de tua
malitia & seditione id scribit, eodem, quod
Ratisbon' cum staphylo & contra ferdinã
di Cæsaris iussum, colloquium sanctum ab
rupisti, scribit in eadem actione, quod pieta
tẽ Maximiliani tunc Regis nunc Cæsaris
literis subinde exagitaris. scribit te Ferdinã
nando authorem fuisse vt curaret Maximis
liani filios, nostra doctrina non à Muslero
imbuendos. scribit, quod sis importunus
(eodem) & nihil aliud te cogitasse quam de
regijs concionatoribus perdendis, sed eos
præsi

præsidio populi ita fuisse suffultos. vt nihi
posses proficere. quid dñi boni, mihi diligere,
esset futurum si absq; præsidio, me sisterem.
necdum n. tu scribis, dicis ostendis, quod a-
nimum isthuc mutaris. duo igitur præsta.
scribe mihi manu propria, te istum animum
mutasse malitiosum, nec in me euomere vel
le. Deinde reuoca manu propria scripta iu-
rumentum pontifici à te præstitum, cum in-
quisitor Romanus per Germaniam fieres.
quod sic iurasti; sicut id secretarius pontifi-
cius tuus actione 3. scribit. hæreticos schis-
maticos & rebelles Domino nostro papæ,
pro posse persequar & impugnabo. Hæc
ille. tunc veniam diligam. Ego contra pro
te me omni periculo vel mortis, omni ver-
bo factocq; tibi contrarijs, ita obijciam, vt ip-
se feram, quicquid Magistratus. ciuilis, Ec-
clesiasticus Academia & vulgus in te face-
re aut dicere præsumpserit, donec te vicero
quod te vincam, nihil ambigo per Christum
meum. te autem victum manu in templum
Lauing' ducam, & tibi Christum prædica-
ri curabo, quæ hæctenus tali professione ne-
gasti; ambasc; sacramenti species, ad insti-
tutionem Christi mei tibi porrigi curabitur
C 4   quas

quas tu haectenus impiè diuulsisti. Vom hastu
ein Erlich blut beim herzen / oder ich wil dir
auff verschriebene weise kommen. sin neutrum
feceris expectabis quæ prima Epistola
Aug. vind. pridie Natalis Domini ad te
scripsi. Inquiram enim in tua scripta, sicut tu
haectenus tuo malo per orbem, inquisiuiti,
Vnd wil es durch Gottes gnaden dahin brin-
gen / du solst deiner inquisition dich bas beden-
cken, Datum Lauing. anno 71. 8. feb.
Non est quod literas à me plures expectes.

CV M hæc Canissus legisset, meditatus
secum est, aliquot horis tandem duos
ministros suos emisit, quibus meum nunc
ciū recedere ad me absq; vlllo responso alio
iussit, nisi quod dixerit, sese non obligari, vt
rescribat: nolle se Lauingam venire, neq;
iam petere vt ego dilingam accederem. qui
bus ad me relatis, redi ilico Lauinga. Au-
gustam, & euentum hunc senatui Augustae-
no, cathedrę pontificiæ per decanum & Ca-
thedrę Lutheranę per M. Chrystophorum
pastorem scriptis transmisi, vt senatus à pro-
fugo Canisso declinaret, pontificij à Iesuitis
abalienarentur, & nobis gradu propiori ac-
cederent:

cederent: Lutherani autem sibi gauderent,
Gniphæocq; gratularentur ac in futura com
precatentur, &c.

Dem Edlen Eh
rentueſten hochachtbaren vñ
Wolweisen Herren Burgermeiſtern
vnd Rath der löblichen Keyſerlichen
Stadt Augſpurg/ 2c. meinem
gnedigen Herren.

Die Ehrentueſte/
hochachtbare wolweiſe/
G. H. meine vntterdes
nige dienſt ſind E. G.
zuuor an jederzeit bereit
G. H. Ich kan E. G.
Chriſtlicher wolmeinüg
nicht verhalten / w3 ſich
zwiſchen mir vnd H. Doct. Caniſio hochſten
gelehrten im Römischen Reich von Weinach
ten her verloffen iſt/ bitte E. G. wollen ſolches
gerne vernemen. Sintemal der lobliche Rath/
mit ſonſten

mit sonsten allerley bössen vnd gutten weltli-
chen geschrey auch vielmal zu hören vberladen
werdet. diß aber gehet die Seelen / vermeine
auch E. G. in sonderheit / sampt der loblichen
gemeine im ganken Augspurgischen Bistumb
an / darin Pöbstliche vnd Lutterische benandt.
Die pöpstliche hangen an Canisio / vom Pappst
wegen Inquisitor durch Germanien. hat
drumb einen Catechismum geschrieben sei-
nen Pöbstlichen in aller welt fürnemlich im
Bistumb Augspurck damit zu speisen / vnd ja
zum ewigen leben. solchs hab ich im vmb gefe-
ret / vnd ja mit Gottes wort / vnd der allgemein
Kirchen lehr. hab solchs E. G. gemein zu dru-
cken lassen. Aber E. G. haben das meine ver-
worffen / vnd Canisij speise geliebet. Nach dem
hab ich Canisium auff Christabend zum be-
sprech / oder zu schreiben befordert / damit er das
seine verantwortet / vnd meines widerleget: auff
das Einigkeit / oder auch ich vber wonnen ge-
straffet wurd. Canisius verhieß antwort eins
tages / auff dem Negesten fordert er mich selbst
antwort zu holen / welchs einen vnzeitigen so zu
fördern anstehet. Hab doch vmb predicanten
mich zur zeuge auch anders vmbsehen / die es
aufferlegethen beuehl halben nit thun dörssten.
Er hat mich von mir zu gast geladen gesche-
wet / al-

me / allein zu ihm kommen hab ich nit wollen /
weil er nit wolt schreiben / das er sagen bedacht.
Ein Erlich man dorff schreiben / was er reden
dorff. Hab in derhalben den 4. Jan. gehn Lau-
ingen für der vniuersitet geladen / alda er mich
für die Doctorem vberwinnen vnd straffen
möcht / er aber von mir vberwunnen in die Lut-
tersche Kirche gefüret wurde / vnd im Römi-
schen Reich kein Christen mehr würget. Auff
diese Citation / hat er / oder die seine / mich gehn
Lauingen heissen kommen: dahin ich geraten.
Hab in Citirt / wie hie die schrift auß den vet-
tern / Bibel Kayser Carl vnd Augspurgisch
rechten lautten. Erstes tages / entschuldigten in
sein schefften zu schreiben. am andern hielt er
von 7. bis vmb 1. v. den botten mit verheissung
auff: brach lezlich heraus ich solt zu ihm kommen
gehn Dill. wolt aber auff diese verweisung / er
wolt sich an mir mit gewalt nit her rechen / wie
er an Kayserlich Maiestet Prediger. So er
gehn Lauingen kem / wolt ich leib vnd leben für
im zur abdrach setzen. Da Canisius solchs lie-
set / wil er nit kommen / nit schreiben / begeret mei-
ner auch gehn Diling. nit. drauff ich der vni-
uersitet zeugnus genomen. Hier auß beschließ
ich vnd andere mit mir / das Canisius sein lehr
vnd leben nit verantworten dorff. Bitte derhal-
ben. E.

6 n E. G. wollen Canisij lehr leben vnd Kir-
chen/schewen. Vnd E. G. Edle Blut dauon
abschewen/vnd zu der Lutterschen Kirchen ein-
gehen. Den Canisius sol hinferner mein sche-
mel / vnd sein Bücher mein staub sein: das wil
ich in Gottes Kirchē also erweisē/dz die sich sei-
ner anmassē/sich bz bedēckē/ sintemal er wid d
Lutterschen lehr vnd den Lutterschen selbst/auch
des fals wider mich vnd mein lehr bis in todt
zuuerfolgen geschworen hat / vnd dorff solchs
doch nicht verantworten. Achte inn der halben
für dem/dar für im Gott Joh. 10. vnd schiltet
Matth. 7. Kont er es verantworten / so solt er
sich/wie ein erlicher verantworten. Sintemal
ich in/darzu/bey seinen Ehren Citirt hab. da ist
der text. Ich hab die sach auff Lauter Hebreisch
vnd Griechisch / mit im außzuführen durch die
Bibel vnd allen höchsten scribenten von An-
fang her verheissen / vnd drauff Citirt. Aber
Canisius bleibt im winckel. Ist er ein thumb-
prediger/so bin ich eines fürsten / das meh3 ist.
Es gezimmet nit/das ein Ersame Rhat/dieben
Kaubers vnd Morders/ in/vnd vor der Statt/
Stelen rauben vnd würgent zu sehen / sondern
greiffet/zu: vnd zeigt andere stett . vnd jedem
So stille raubet vnd würget Canisius an der
Seelen/vnd ja auch E. G. vnd E. G. geblut
Seelen.

Seelen. Drumb greiffen wir von Gott darzu
verordnet an den gemeinen feind. Ich hab ne-
ben andern die gewalt/macht auch gelerheit Ca-
nisium zu stürzen / wan er nur feme. Drumb
warne ich E. G. vnd E. G. geblüt / wil diß
alles J. Rō. Kay. May. verstendigen / vnd
neben mehren diß in offnen druck lassen außge-
hen. Solchs wollen sich E. G. vollends lassen
gefallen/ vnd Gott nit widerstreben / sondern
die ehz gunnen. E. G. vnterdeniger M. Johan-
nes Gnyphcus Weiland hoffprediger zu Carl-
stein vnd in Lysland.

PROFESSORES INCLYTÆ
Academiae Lauing. Iohanni Gnis-
phæo fr. S. D.

S P. Petitioni tuę hoc tempore satisfacere non possumus: partim quod ob valetudinem afflictam conuenire, scholarum chę non possunt, partim quod penes nos nō est inquirendi aut cognoscendi potestas: & quid vos agatis, quę negotia vestra sint, ignoremus ipsi. Quare si tale aliquid molimini, licebit veniam, in aula apud principem impetrare: ad cuius nutum & voluntatem
omnia

omnia consilia & actiones nostras referre,
nos oportet: & sine eius consensu, nihil sta-
tuere nihil suscipere. bene vale & respōsum
hoc nostrum boni consule: anno 71. 9. feb.
Lauing.

Professores.

Ad hæc Gniphæus sic
respondit.

S D. Actum est tribus his diebus. do-
ctissimi professores de Dialectica que-
stione: an: an Canisius mecum colloqui vo-
let. promittit, & querit effugia. cum scribat,
se velle, tum requisita curabo. quid enim es-
set princeps sollicitandus & reliqua, cons-
quirerentur, si Canisius comparere nolit:
quæ sunt negotia, ex literis videtis. ille de-
niq; colloquium & scriptiones subtere
fugit, id proinde velim vos tan-
tum contestari. valete

Anno 71. fe-
br. 9.

Iohannes Gniphæus.

Testimonium

Testimonium omnium professorum. Lauing.

S P. Retulit hic tabellarius, quod **ter**
missus dilingam ad Canissum, nullum
non modo responsum impetrare potuerit:
Sed neq; debere rescriptionem iudic
carit. quod Contestamur
vniuersi.

Professores.

Anno 71. Feb. 9.

FINIS LAUS DEO.

•§•

•§•

•§•

•§•

Festsetzung der Ordnung
der Fakultät

Die Fakultät hat beschlossen, dass
die Professoren der
Theologie, Philosophie,
Rechtswissenschaften,
Medizin und
Naturwissenschaften
an der
Universität
Leipzig

Professoren

Anno 1711

FINIS LAUS DEO

1711
1711
1711
1711

Edificare domos et pascere ovium
Sicut ad expectatum per ovem dicitur.

154405

ULB Halle

002 181 886

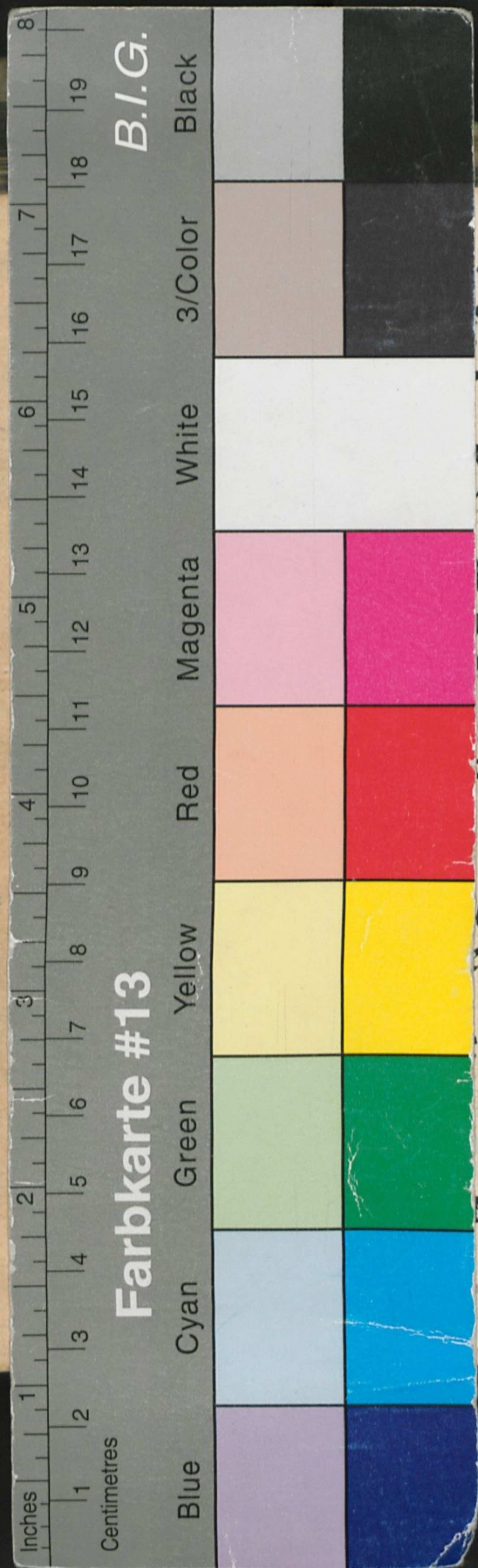
3

56.

VD 17

d
Ganisijs veltflucht
aller Jesuiter v
ster auch des Rännschen
pstes Doctors Petri Ganisijs auß
ung / darmit er nach S. Petri befehl von
Johanne Gnipheo Frisio vor der hohe
iuersitet auff besserung auff höchsten spra
chen vnd löblichen scriptoren Christlich
gebetten / sich nit hat stellen
dörffen / etc.

alles dem Papstumb auch selbst Ze
ern von Ganisio abzufallen / vnd
Lutterthumb bey zufallen dem
benedeytten Gott zu Ehren auff
Lattein vnd Teutsch be
schriben.

M. D. LXXI. 25. Martij.

*Der Guck ist mein nachbar
Jo. Guck!*

